

EDISTÄVÄ JA VIIHDYTTÄVÄ AIKUISKASVATUS

AULIS ALANEN —SYMPOSIUMI JA VAPAAN
SIVISTYSTYÖN TUTKIJATAPAAMINEN 16.—
17.8.2004 TAMPEREEN YLIOPISTOSSA

KÄSITELTYJEN TEEMOJEN KIRJOA

Elokaiseen Aulis Alanen -symposiumiin osallistunut joukko edusti vapaan sivistystyön kenttää monipuolisesti niin opetuksen, tutkimuksen kuin hallinnonkin alueilta. Joukossa oli myös meidän kaltaisia osallistujia, joiden tavoitteena lähinnä oli selkiyttää oman tutkimusalueensa kosketus- ja rajapintoja sekä suhdetta vapaaseen sivistystyöhön, sen sisältöihin, toimintamuotoihin ja toimijoihin. Omien tutkimus-alueereviirien puolustaminen osoittautui jälleen kerran tarpeettomaksi, sillä niin olennaisia yksilöä ja yhteiskuntaa koskevia teemoja keskustelussa vilisi. Aiheet käsitelivät kasvatusta, koulutusta ja oppimiskäsitteiden määrittelyä sekä aikuiskasvatusta ja -kasvattajien suhdetta historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Puheenvuoromme rakentuu niiden välittömien tunnelmien ja tulkintojen varaan, joita meille päivien aikana heräsi.

Symposiumin teemat käsitelivät laajasti vapaan sivistystyön kenttää Aulis Alasen tuotantoon peilattuna. Teemoissa edettiin Alasen määrittelyn mukaisesti aina myötäilevän sivistyspolitiikan ajasta markkinaperustaiseen aikuiskasvatukseen aikaan. Opintokerhotyötä käsittelevän Alasen väitöskirjan kysymyksenasettelut jäsenivät monin tavoin tämän päivän kysymyksiä opintojen edistävästä ja/tai viihteellisyydestä sekä niiden yhdistymisen rajoituksista ja mahdollisuuksista. Niin ikään elinikäistä oppimista, kansaa ja sivistystä käsittelevät Alasen tekstit keskusteluttivat osallistujia ajankohtaisista kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan, järjestösidonnaisuuden, aikuiskasvattajien pätevyiden ja vapaan sivistystyön tulosten arvioinnin teemoista. Monissa puheenvuoroissa perättiin aikuiskasvatuksellisten käsitteiden nykyistä huolellisempaa ja kohdallisempaa määrittämistä ja käyttöä, jota myös Alanen omassa tuotannossaan tavoit-

VSOP-projektisihteeri Leena Saloheimo sekä seminaarissa esitelmöineet professori Leena Koski ja professori Jukka Tuomisto taukokeskustelussa

teli. Alasen tekstit ja työskentely hänen kanssaan oli ollut selvästi osalle osallistujista hyvin merkityksellistä mm. henkilökohtaisen kasvatuksellisen ymmärryksen muotoutumisen näkökulmasta. Puhujien henkilökohtaiset kokemukset toivat väriä ja elävyyttä puheenvuoroihin. Alasen merkitys aikuiskasvatuksen tieteelliselle kehitykselle sai esityksissä näkyvän ja perustellun osan.

Käsitteiden määrittelyn lähtökohdista tutkijat nostivat esille erilaisia vapaan sivistystyön kentän ongelmia. Samoja huolenaiheita, joskin hie- man eri sanoin ja tavoin, esittivät opisto- ja järjestökentän toimijat. Huolta kannettiin mm. kansalais- ja kansanopistojen tulevaisuudesta. Ne kun ovat, monien muiden tahojen tapaan, kohdanneet 'kaiken muuttumisen' ja 'jatkuva muutos tilassa olemisen' haasteet. Eri opistojen ja järjestöjen edustajien puheenvuoroissa heijastui huoli mm. toimintojen taloudellisesta ohjauksjärjestelmästä sekä sivistyksellisestä ai-

neksesta. Näiden lisäksi sosiaalisten vuorovai-
kutusmuotojen ja arkielämän toimintojen muut-
tuminen olivat esimerkkejä niistä haasteista, joi-
ta vapaan sivistystyön kentällä on jouduttu vii-
me aikoina pohtimaan. Opistojen kilpailuasetel-
ma sekä alueellisten tarpeiden ja toisaalta EU-ta-
son tavoitteiden yhteensovittamisen jännite on
opistojen arkipäivää. Osan niistä tehtävistä, joi-
ta vapaa kansansivistys on historiansa aikana
Suomessa hoitanut, todettiin siirtyneen sosiaali-
ja työvoimapolitiikan piiriin. EU-kansalaisuuden
myötä keskustelu poikkesi hetkeksi myös kan-
sainvälisille kentille nostaen esille kansainväli-
sytymisen haasteet. Vertailua kansainvälisiin tutki-
muksiin tai kansainväliseen tilanteeseen tehtiin
globalisaatiopohdintaa lukuun ottamatta vähäi-
sessä määrin. Kriittikki ja haasteet kulminoituivat
uusliberalistiseen politiikkaan ja sen aiheuttamiin
muutoksiin mm. vallitsevien arvojen osalta.

Entä kohtasivatko eri osapuolten esittämät
huolenaiheet? Erään osallistujan puolileikillinen
kommentti siitä, että: 'Tieteen tekijät nyt sitten
arvioivat, olemmeko myyneet itsemme kapitalis-
mille', voitaisiin tulkita viestittävän eri tahojen
jonkintasoisesta kohtaamattomuudesta. Klassi-
nen kysymys teorian ja käytännön välisestä suh-
teesta sekä kysymys siitä, lisääkö tutkimustieto
vain käytännössä toimivien taakkaa nousivat
myös esille. Nämä haasteet herättävät pohtimaan
vapaan sivistystyön yhteisöllisyyden tilaa; ke-
nen kanssa yhteistyötä tehdään ja halutaan teh-
dä, niin kansallisella kuin ylikansallisellakin tasol-
la.

MENNYT – NYKYISYYS – TULEVAISUUS

Seminaarin keskustelujen tarkastelu nostaa esil-
le kasvatuksellisen peruskysymyksen: miten suh-
taudumme menneeseen sekä mitkä ovat menneen,
nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset suhteet.
Aikuiskasvatuksen ja kasvatustieteen alamäärit-
telyissä ja kehittämissuunnissa tältä kysymyksel-
tä ei voi välttyä. Yhdessä puheenvuoroista ker-
tosäkeen omaisesti toistettiin: ”Ennen oli ennen
ja nyt on nyt.” Luentokeskusteluissa mielestämme
painottuivat juuri menneen ja nykyisyyden
välisen suhteen tarkastelu. Puheenvuoroissa kui-
tenkin todettiin, että jonkin on vapaan sivistys-
työn kentällä muututtava tai monet toiminnot
esim. järjestöpuolella näivettyvät, joten merkke-
jä tulevaisuuteen suuntautumisesta oli myös il-

massa. Aikaperspektiivien kohtaamisessa huomi-
oitava tekijä on eri toimijoiden mahdollisuudet
tarkastella aikaa. Voivatko tutkijat helpommin liik-
kia menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus -akselilla
muun kenttävään joutuessa keskittymään ennem-
minkin nykyisyyden ja tulevaisuuden väliseen
suhteeseen? Tämänkaltaisessa kahden päivän
tapaamisessa tulevaisuutta ei ehditty kovinkaan
syvällisesti jäsentämään. Kuva tulevaisuudesta
välittyi meille haasteellisena ja pirstaleisena, mikä
monien ajan teoreetikkojen mukaan kertoo osu-
vasti ajasta jota tällä hetkellä elämme.

Millaisin askelin vapaan sivistystyön kentäl-
lä symposiumin pohjalta lähitulevaisuudessa ede-
tään? Keskustelussa oli tunnistettavissa uskoa
uudennuolisiin sosiaalisen toiminnan muotoihin ja
aktiiviseen kansalaisuuteen. Paikallinen toiminta
ja ihmisten kohtaaminen arjessa nähtiin avaintek-
ijöinä. Teemaryhmissä käsitellyt tutkimus- ja
case -esimerkit olivat myös osoituksia innos-
tuneesta toimintojen kehittämisestä ja tulevaisuu-
sorientaatiosta. Moninaisten kehittämisshankkei-
den ja projektien ohella yhtenä tulevaisuuden
toimintamuotona esiteltiin käynnistyvä Vapaan
Sivistystyön -tutkimushanke, joka kohdistuu va-
paan sivistystyön arvioinnin ja aktiivisen kansa-
laisuuden teemoihin. Tutkijoiden ja käytännön
toimijoiden kohtaamispaikaksi suunnitellut foo-
rumit sekä oppikirjahanke esiteltiin myös lähitu-
levaisuuden toiminta- ja yhteistyömuotoina.

Jäimme ihmettelemään, missä olivat tulevien
toimijoiden esim. aikuiskasvatusta päätoimisesti
opiskelevien äänet. Olisivatko suunnitellut kes-
kustelufoorumit mahdollisesti niitä paikkoja, jois-
sa olisi aikaa pohtia eri tahojen yhteisiä ja toisaal-
ta eriytyviä 'huolia' ja joihin osallistuisi myös
uusi sukupolvi? Vapaan sivistystyön perusaja-
tuksiin kun kuitenkin kuuluu yhteisöllisyyden
rakentaminen ja seuraavasta sukupolvesta välit-
täminen. Päivien aikana kuultujen puheenvuo-
rojen moniäänisyys tiivistyy mielestämme kysy-
mykseen, miten mennyt saadaan dialogiin nykyi-
syyden ja tulevaisuuden kanssa.

Virve Kallioniemi ja Kati Tikkamäki

Seminaarin ohjelma osoitteessa <http://www.vsy.fi>